EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 30. 7. 2024
COM(2024) 348 final

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o pokroku pri vykonávaní smernice (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie

1. ÚVOD

Smernica (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie (ďalej len „smernica“) je jedným z legislatívnych nástrojov, ktoré prispievajú k dosahovaniu cieľov súvisiacich so znečistením ovzdušia uvedených v akčnom pláne nulového znečistenia ([1]) do roku 2030. Stanovujú sa v nej národné záväzky znižovania emisií pre každý členský štát EÚ na roky 2020 – 2029 a ambicióznejšie záväzky po roku 2030. Je zacielená na päť látok znečisťujúcich ovzdušie zodpovedných za výrazné nepriaznivé vplyvy na ľudské zdravie a životné prostredie, a to konkrétne: oxid siričitý (SO_2), oxidy dusíka (NO_x), nemetánové prchavé organické zlúčeniny (NMVOC), amoniak (NH_3) a jemné tuhé častice ($PM_{2,5}$).

Smernica nadobudla účinnosť 31. decembra 2016 a s účinnosťou od 1. júla 2018 sa ňou zrušila smernica 2001/81/ES ([2]) o národných emisných stropoch pre určité látky znečisťujúce ovzdušie. V smernici sa stanovujú povinnosti týkajúce sa znižovania emisií znečisťujúcich látok na národnej úrovni vyjadrené ako percentuálny podiel emisií jednotlivých znečisťujúcich látok vo východiskovom roku 2005. Tieto povinnosti sa uplatňujú od roku 2020 a údaje o emisiách sa po prvýkrát nahlasovali v roku 2022.

Záväzky znižovania emisií stanovené v smernici na roky 2020 až 2029 zodpovedajú záväzkom znižovania emisií od roku 2020, ktoré EÚ a jej členské štáty prijali v rámci revidovaného Göteborského protokolu ([3]) k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov ([4]). Smernicou sa tieto medzinárodné záväzky transponujú do práva EÚ a stanovujú sa v nej ambicióznejšie ciele po roku 2030.

Smernica sa zameriava na celkové národné emisie. Spolu so smernicou (smernicami) EÚ o kvalite okolitého ovzdušia ([5]) a s právnymi predpismi EÚ, ktorými sa upravuje znečistenie ovzdušia pri zdroji ([6]), je súčasťou právneho rámca EÚ o čistom ovzduší. Účinné vykonávanie právnych predpisov o čistom ovzduší je nevyhnutné na dosiahnutie dvoch cieľov týkajúcich sa ovzdušia do roku 2030 stanovených v akčnom pláne nulového znečistenia, t. j.: i) znížiť vplyvy znečistenia ovzdušia v EÚ na zdravie o viac ako 55 % (vyjadrené ako predčasné úmrtia spôsobené znečistením časticami $PM_{2,5}$); ii) zmenšiť oblasť ekosystémov, kde znečistenie ovzdušia ohrozuje biodiverzitu, o 25 % (v porovnaní s úrovňami z roku 2005).

([1]) COM/2021/400 final.

([2]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/81/ES z 23. októbra 2001 o národných emisných stropoch pre určité látky znečisťujúce ovzdušie (Ú. v. ES L 309, 27.11.2001, s. 22).

([3]) Protokol o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu z roku 1999 v znení zmien zo 4. mája 2012 k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov (zmenený Göteborský protokol), http://www.unece.org/env/lrtap/status/lrtap_s.html.

([4]) Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov z roku 1979 (Ženevský dohovor), https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/envlrtapwelcome/the-air-convention-and-its-protocols/the-convention-and-its-achievements.html.

([5]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/50/ES z 21. mája 2008 o kvalite okolitého ovzdušia a čistejšom ovzduší v Európe (Ú. v. EÚ L 152, 11.6.2008) a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/107/ES z 15. decembra 2004, ktorá sa týka arzénu, kadmia, ortuti, niklu a polycyklických aromatických uhľovodíkov v okolitom ovzduší (Ú. v. EÚ L 23, 26.1.2005). Komisia 26. októbra 2022 navrhla revíziu týchto smerníc [COM(2022) 542 final/2]. Rada a Parlament dosiahli politickú dohodu o revidovanej smernici začiatkom roka 2024 (https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2024/02/20/air-quality-council-and-parliament-strike-deal-to-strengthen-standards-in-the-eu/).

([6]) Prehľad je k dispozícii na: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/air-pollution-key-sectors_sk.

Od členských štátov sa vyžadovalo, aby smernicu (EÚ) 2016/2284 v celom rozsahu transponovali (t. j. začlenili do vnútroštátneho práva) do 1. júla 2018.

Na osem prípadov neskorého oznámenia transpozície smernice Komisia reagovala zaslaním formálnych výziev podľa článku 258 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ). Všetkých osem prípadov bolo odvtedy uzavretých.

Komisia skontrolovala súlad oznámených vnútroštátnych opatrení a v deviatich prípadoch začala postup v prípade nesplnenia povinnosti, keďže vnútroštátne právne predpisy neboli v súlade s požiadavkami smernice. Všetky tieto postupy okrem jedného ([7]) sú už uzavreté.

Európska komisia je podľa článku 11 ods. 1 smernice povinná informovať Európsky parlament a Radu o pokroku dosiahnutom pri vykonávaní.

Prvá správa o vykonávaní bola predložená v roku 2020 ([8]). Táto druhá správa vychádza štyri roky po prvej, ako sa vyžaduje v článku 11 smernice. Uvádza sa v nej doterajší pokrok dosiahnutý pri vykonávaní smernice a je v nej zahrnuté posúdenie prínosu pri dosahovaní cieľov stanovených v článku 1. Presnejšie, v článku 11 ods. 1 smernice sa vyžaduje, aby Komisia podávala správy o pokroku pri dosahovaní:

- orientačných úrovní emisií a záväzkov znižovania emisií uvedených v článku 4 (v prípade potreby dôvody každého nedosiahnutia),
- úrovní kvality okolitého ovzdušia v súlade s usmerneniami pre kvalitu ovzdušia, ktoré zverejnila Svetová zdravotnícka organizácia,
- cieľov EÚ v oblasti biodiverzity a ekosystémov stanovených v siedmom environmentálnom akčnom programe.

V článku 11 ods. 1 sa od Komisie vyžaduje aj to, aby:

- určila ďalšie opatrenia, ktoré sú na úrovni EÚ a členských štátov potrebné na dosiahnutie týchto cieľov,
- nahlasovala využívanie finančných prostriedkov EÚ na podporu opatrení, ktoré sa prijali na splnenie cieľov smernice,
- prezentovala výsledky preskúmania národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia, ktoré vykonala Komisia, a ich aktualizácie v súlade s článkom 10 ods. 1 tretím pododsekom,
- vyhodnocovala zdravotné, environmentálne a sociálno-ekonomické vplyvy tejto smernice.

V článku 11 ods. 2 sa od Komisie ďalej vyžaduje, aby preskúmala potrebu ďalších krokov vrátane prípadných legislatívnych opatrení, pokiaľ zo správy vyplynie, že nedosiahnutie orientačných úrovní emisií a záväzkov znižovania emisií by mohlo byť výsledkom neúčinných právnych predpisov EÚ týkajúcich sa zdrojov znečistenia vrátane ich vykonávania na úrovni členských štátov.

Túto správu doplní štvrtý výhľad pre čisté ovzdušie naplánovaný na koniec roka 2024, ktorý nadväzuje na predchádzajúce ročníky ([9]) a bude obsahovať informácie o ceste za dosiahnutím súladu so smernicou. Vo výhľade pre čisté ovzdušie z roku 2024 sa konkrétne podrobne analyticky posúdi, do akej miery sa členským štátom a EÚ ako celku podarilo

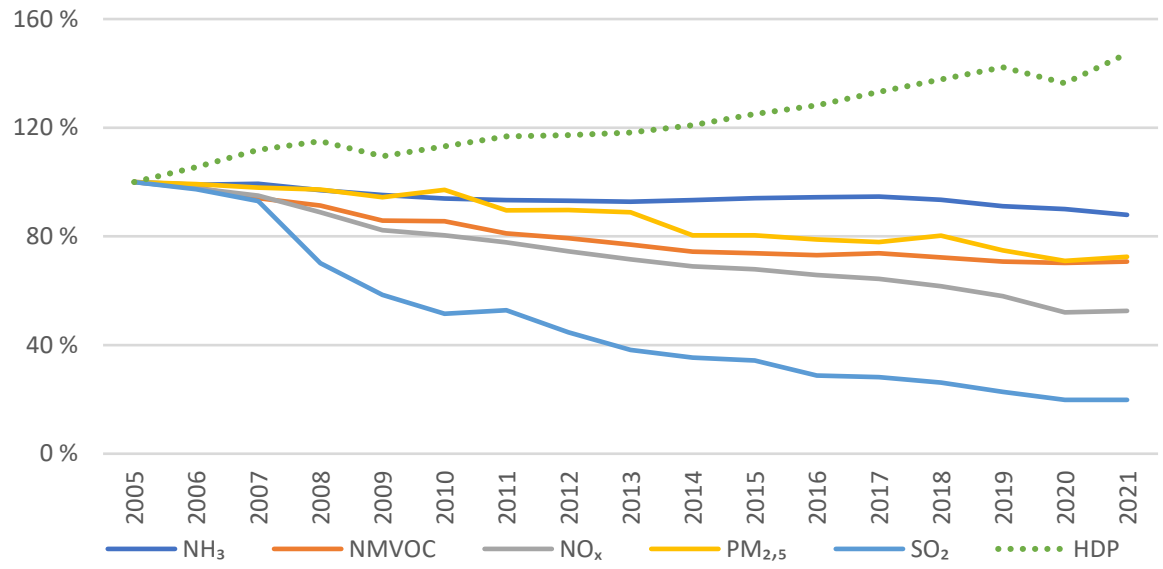
([7]) Stále nie uzavreté konanie proti Poľsku, (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/INF_21_2743).
([8]) COM(2020) 266 final.
([9]) Všetko je dostupné na: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/clean-air-outlook_sk.

priblížiť k splneniu požiadaviek smernice týkajúcich sa zníženia emisií a zároveň k zlepšeniu kvality ovzdušia, a tým znížiť vplyv na ľudské zdravie a životné prostredie, a uvedú sa v ňom aj náklady a prínosy týkajúce sa potrebných opatrení a očakávaných vplyvov.

2. MINULÉ A PREDPOKLADANÉ PLNENIE ZÁVÄZKOV ZNIŽOVANIA EMISIÍ

2.1. Doterajšie zníženie emisií a kontroly súladu

Hlavnou povinnosťou členských štátov stanovenou v smernici je znížiť emisie látok znečisťujúcich ovzdušie SO_2, NO_x, NMVOC, NH_3 a $PM_{2,5}$ v rokoch 2020 – 2029 a po roku 2030. Záväzky členských štátov týkajúce sa znižovania sú vyjadrené ako percentuálny podiel úrovní emisií z roku 2005. Na ilustrácii 1 sú znázornené zmeny emisií týchto znečisťujúcich látok na úrovni EÚ. Vyplýva z nej, že emisie všetkých znečisťujúcich látok okrem amoniaku sa v tomto období podstatne znížili. To však zakrýva rozdiely medzi jednotlivými členskými štátmi, ktorých zmeny v priebehu času sú opísané v publikáciách Európskej environmentálnej agentúry (EEA) ([10]).

Ilustrácia 1: Vývoj emisií NH_3, $PM_{2,5}$, NMVOC, NO_X a SO_2 v EÚ v rokoch 2005 – 2021 ako percentuálne podiely úrovní z roku 2005 v porovnaní s HDP členských štátov vyjadreným ako percentuálny podiel HDP z roku 2005 (zdroj: https://www.eea.europa.eu/publications/national-emission-reduction-commitments-directive-2023)

Komisia kontroluje súlad so záväzkami znižovania emisií na základe ročných inventúr emisií, ktoré podľa smernice nahlasujú členské štáty. Inventúry obsahujú údaje o emisiách s dvojročným oneskorením. Najnovšie inventúry, ktoré členské štáty nahlásili vo februári 2024, zahŕňajú údaje o emisiách z roku 2022. Dodržiavanie záväzkov znižovania emisií členskými štátmi preto Komisia prvýkrát kontrolovala v roku 2022 na základe overených údajov o emisiách z roku 2020.

([10]) Vývoj úrovne jednotlivých znečisťujúcich látok podľa krajín nájdete na: https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/necd-directive-data-viewer-7. Najnovšie informácie o tom, ako sú jednotlivé členské štáty ďaleko od dosiahnutia súladu so smernicou, ako aj celkové posúdenie pokroku nájdete na: https://www.eea.europa.eu/publications/national-emission-reduction-commitments-directive-2023.

Ako sa uvádza v tabuľke 1, celkové dodržiavanie je relatívne dobré v prípade všetkých znečisťujúcich látok okrem amoniaku. V roku 2022 Komisia zistila 19 prípadov nesplnenia povinností v 14 členských štátoch ([11]). Hoci sa to týka všetkých piatich znečisťujúcich látok, najviac prípadov nesplnenia povinnosti súvisí s amoniakom. Týmto 14 členským štátom Komisia v dôsledku toho odoslala formálne výzvy ([12]).

Z posúdenia súladu z roku 2023 vychádzajúceho z údajov z roku 2021 vyplýva, že väčšina prípadov nesplnenia povinnosti nebola vyriešená a došlo k niekoľkým ďalším porušeniam ([13]). Komisia preto v novembri 2023 ([14]) zareagovala vydaním troch ([15]) ďalších formálnych výziev a deviatich ([16]) odôvodnených stanovísk.

Tabuľka 1: Prehľad nedodržania záväzkov znižovania emisií na základe údajov z rokov 2020 a 2021

Znečisťujúca látka	**Členské štáty, ktoré nesplnili povinnosť v roku 2020***	**Členské štáty, ktoré nesplnili povinnosť v roku 2021†**
NH_3	11 ČŠ: AT, BG, DK, ES, HU, IE, LT, LU, LV, PT, SE	10 ČŠ: AT, BG, DK, HU, IE, LT, LU, LV, PT, SE
$PM_{2,5}$	3 ČŠ: HU, LT, RO	3 ČŠ: HU, PL, RO
NMVOC	2 ČŠ: LT, PL	3 ČŠ: LT, LU, PL
NO_x	2 ČŠ: LT, RO	2 ČŠ: LT, RO
SO_2	1 ČŠ: CY	1 ČŠ: CY

*Podľa inventúr, ktoré členské štáty nahlásili v roku 2022 (na základe ktorých boli v januári 2023 odoslané formálne výzvy).
†Podľa inventúr, ktoré členské štáty nahlásili v roku 2023 (na základe ktorých boli v novembri 2023 odoslané formálne výzvy a odôvodnené stanoviská).

V záujme spoľahlivého posúdenia súladu musia mať inventúry dobrú kvalitu. Komisia pozorne sleduje kvalitu inventúr a pomáha členským štátom v úsilí o jej zlepšovanie (pozri oddiel 5.1 tejto správy) okrem iného vykonávaním a zverejňovaním preskúmaní národných inventúr ([17]) a poskytovaním podpory pri budovaní kapacít.

Komisia pri preskúmavaní národných inventúr overuje transparentnosť, presnosť, konzistentnosť, porovnateľnosť a úplnosť poskytnutých informácií.

Podľa preskúmania z roku 2023 ([18]) mali inventúry väčšiny členských štátov dobrú kvalitu, ale medzi jednotlivými krajinami sa vyskytli určité odchýlky a niekoľko inventúr

([11]) Bulharsko, Dánsko, Írsko, Španielsko, Cyprus, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Maďarsko, Rakúsko, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko a Švédsko.
([12]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/SK/inf_23_142.
([13]) Chorvátsko v roku 2023 nepredložilo inventúru emisií, a preto mu bola doručená formálna výzva. Z tohto dôvodu nebolo zahrnuté do posúdenia súladu týkajúceho sa emisií za rok 2021.
([14]) Novembrový súbor prípadov nesplnenia povinnosti (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_23_5380).
([15]) Luxembursko, Poľsko a Rumunsko.
([16]) Bulharsko, Cyprus, Írsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Rakúsko, Portugalsko a Švédsko.
([17]) Pozri: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/emissions-inventories_sk#review-of-national-emission-inventories.
([18]) Pozri posúdenie na úrovni EÚ v správe o horizontálnom preskúmaní: https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/a43a894a-191f-42c1-bb45-5dfc696ebdb3/details?download=true.

malo výrazne horšiu kvalitu. Existuje veľký priestor na zlepšenie vo všetkých odvetviach a v súvislosti so všetkými znečisťujúcimi látkami vrátane:

- nadhodnotených alebo podhodnotených emisií a nesúladu časových radov údajov,
- nedostatočnej transparentnosti v súvislosti s metodikami a prepočítavaním v porovnaní s predchádzajúcimi inventúrami,
- potreby sofistikovanejších metód odhadovania emisií z hlavných zdrojov emisií, ako aj analýzy neistoty.

V rámci preskúmania inventúr sa neposudzuje len kvalita údajov v inventúrach, ale aj to, či môže byť prijatá žiadosť členského štátu o flexibilitu podľa článku 5 smernice. V článku 5 ods. 1 sa stanovujú podmienky, za ktorých môžu členské štáty upraviť svoje inventúry. Úpravu možno vykonať predovšetkým vtedy, keď členský štát uplatňuje zlepšené metódy inventúr aktualizované v súlade s vedeckými poznatkami zistenými od vypracovania záväzkov znižovania emisií.

V roku 2021 podal nové žiadosti o úpravu jeden členský štát a niekoľko ďalších členských štátov opätovne podalo žiadosti týkajúce sa predtým schválených úprav. Od predloženia inventúr v roku 2022 počet žiadostí o flexibilitu výrazne klesol. Dôvod spočíva v tom, že boli zavedené záväzky znižovania emisií v percentuálnom vyjadrení, zatiaľ čo predtým schválené úpravy súviseli s emisnými stropmi (ktoré sa stále uplatňujú podľa smernice 2001/81/ES, ako sa stanovuje v prechodnom ustanovení podľa článku 21 ods. 2 smernice), a preto už nie sú v platnosti. Od tejto zmeny bola v roku 2022 doručená a následne schválená iba jedna žiadosť o úpravu podľa článku 5 ods. 1, ktorá bola v roku 2023 opätovne podaná tak ako predchádzajúca schválená žiadosť. Komisia doteraz nedostala žiadosti o žiadne iné možnosti flexibility stanovené v článku 5 smernice.

2.2. Predpokladané plnenie záväzkov znižovania emisií v rokoch 2020 – 2029 a po roku 2030

Podľa článku 10 ods. 2 smernice sú členské štáty povinné každé dva roky predložiť projekcie emisií látok znečisťujúcich ovzdušie za roky 2020, 2025 a 2030 ([19]) s cieľom posúdiť úroveň ich napredovania pri plnení záväzkov na roky 2020 – 2029 a po roku 2030. Projekcie úrovní emisií na rok 2025 sa takisto posudzujú v porovnaní s lineárnou trajektóriou záväzkov znižovania emisií na roky 2020 – 2029 a na rok 2030 (podľa článku 4 ods. 2 smernice). Projekcie musia zahŕňať scenár „s opatreniami“ (len existujúce opatrenia) a v prípade potreby scenár „s dodatočnými opatreniami“ (existujúce opatrenia a plánované dodatočné opatrenia) ([20]). Pokiaľ členský štát predpokladá, že sa mu prostredníctvom existujúcich opatrení podarí splniť všetky svoje záväzky znižovania emisií, scenár „s dodatočnými opatreniami“ nie je potrebný. Komisia vykonáva aj vlastné modelovanie na doplnenie projekcií členských štátov v záujme posúdenia vyhliadok na dosiahnutie súladu podľa rôznych scenárov. Výsledky tohto modelovania sú zhrnuté v treťom výhľade pre čisté ovzdušie ([21]).

([19]) V článku 10 ods. 2 sa uvádza odkaz na tabuľku C v prílohe I k smernici (EÚ) 2016/2284, v ktorej sa podrobne uvádzajú požiadavky na podávanie správ týkajúcich sa emisií a projekcií.

([20]) V článku 8 ods. 5 smernice (EÚ) 2016/2284 sa uvádza odkaz na časť 2 prílohy IV, v ktorej sa uvádzajú podrobné požiadavky týkajúce sa projekcií.

([21]) COM(2022) 673 final.

Členské štáty naposledy podávali správu v roku 2023. 22 členských štátov ([22]) predložilo projekcie načas, aby mohli byť podrobne preskúmané ([23]). V rámci scenára „s opatreniami“ sa nedodržanie záväzkov znižovania emisií najčastejšie predpokladá v súvislosti s NH_3 (v rokoch 2020 – 2029 aj po roku 2030), pričom sa zdôrazňuje potreba prijatia dodatočných opatrení týkajúcich sa riešenia otázky emisií NH_3. V prípade NMVOC, NO_x a $PM_{2,5}$ sa predpokladajú podobné prípady nedodržania záväzkov znižovania emisii. Až na niekoľko osobitných prípadov sa v súčasnosti nezdá, že by plnenie záväzkov znižovania emisií SO_2 v EÚ malo byť problémom.

Pokiaľ ide o scenár „s opatreniami“, z analýzy ďalej vyplýva, že 13 členských štátov ([24]) predpokladá splnenie *všetkých* záväzkov znižovania emisií na roky 2020 – 2029 v roku 2025, zatiaľ čo v súvislosti so záväzkami na rok 2030 (pozri prílohu 1 k tejto správe) predpokladá splnenie záväzkov len osem ([25]) z nich. Všetky členské štáty, ktorým sa nedarí plniť si záväzky znižovania emisií prostredníctvom uplatňovania existujúcich opatrení, musia zaviesť dodatočné opatrenia. Dva členské štáty, ktoré vo svojich scenároch „s opatreniami“ predpokladajú nesplnenie jedného alebo viacerých záväzkov znižovania emisií, však nenahlásili scenár „s dodatočnými opatreniami“ ([26]).

Štyri z 15 členských štátov, ktoré nahlásili scenár „s dodatočnými opatreniami“ ([27]), zároveň stále nevytvorili projekcie dodržiavania všetkých záväzkov znižovania emisií ani na rok 2025, ani na rok 2030 ([28]). Tieto členské štáty (a štáty, ktoré v projekciách uviedli, že nedodržia záväzky v rámci scenára „s opatreniami“ a nenahlásili scenár „s dodatočnými opatreniami“) budú musieť zaviesť dodatočné opatrenia na splnenie záväzkov znižovania emisií.

Projekcie, ktoré predložili členské štáty, sa posudzovali aj v porovnaní s lineárnou trajektóriou záväzkov znižovania emisií na roky 2020 – 2029 a na rok 2030 (podľa článku 4 ods. 2 smernice). Zatiaľ čo 13 členských štátov v projekcii uviedlo, že úroveň ich emisií bude v roku 2025 podľa scenára „s opatreniami“ v súlade so záväzkami znižovania emisií na roky 2020 – 2029, ich počet sa po posúdení v porovnaní s lineárnou trajektóriou znižovania na rok 2025 znížil na osem ([29]) (pri tejto analýze sa používa scenár „s opatreniami“, keďže do roku 2025 uplynie príliš krátky čas na to, aby sa prejavil účinok dodatočných opatrení).

Projekcie musia mať dobrú kvalitu v záujme spoľahlivého posúdenia rizika budúceho nesúladu. Členským štátom to umožňuje prijať aj dobre zacielené dodatočné opatrenia týkajúce sa odvetví vytvárajúcich znečistenie a zdrojov znečistenia, pri ktorých bude

([22]) Chorvátsko v roku 2023 nepredložilo projekcie (a preto mu bola doručená formálna výzva), zatiaľ čo Španielsko, Maďarsko a Slovinsko predložili projekcie neskoro (po 15. máji 2023, t. j. 2 mesiace po uplynutí zákonnej lehoty na podávanie správ) a Portugalsko opätovne predložilo projekcie z roku 2021. Tieto projekcie preto nebolo možné skontrolovať z hľadiska kvality v rámci podrobného technického preskúmania a nie sú uvedené v tomto zhrnutí. Keďže Nemecko predložilo svoje projekcie po 26. apríli 2023, ale pred 15. májom 2023, jeho projekcie boli preskúmané, ale menej podrobne.

([23]) Podrobný prehľad preskúmania projekcií z roku 2023 je dostupný v správe o horizontálnom preskúmaní.

([24]) Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Česko, Nemecko, Dánsko, Francúzsko, Grécko, Taliansko, Malta, Holandsko, Slovensko a Fínsko.

([25]) Belgicko, Cyprus, Česko, Dánsko, Grécko, Taliansko, Holandsko a Fínsko.

([26]) Rakúsko a Švédsko.

([27]) Pozri kapitolu 3.3 v správe o horizontálnom preskúmaní za rok 2023.

([28]) Na rok 2025: Estónsko, Írsko, Litva a Poľsko. Na rok 2030: Bulharsko, Írsko, Luxembursko a Malta.

([29]) Belgicko, Cyprus, Česko, Dánsko, Grécko, Taliansko, Holandsko a Fínsko.

potrebné vynaložiť dodatočné úsilie. Komisia vykonáva preskúmania projekcií členských štátov týkajúce sa emisií pri každom cykle podávania správ (každé dva roky) ([30]) s prihliadnutím na najnovšie usmernenia k podávaniu správ. Komisia v roku 2023 prijala delegovaný akt ([31]), v ktorom vykonala cielené zmeny dvoch príloh k smernici, v ktorých sa od členských štátov vyžaduje, aby od roku 2025 používali najnovší vzor ([32]) správ o projekciách prijatý v rámci Ženevského dohovoru. Zvýši sa tak kvalita projekcie o emisiách vďaka rozčleneniu príslušných sektorov, v ktorých sa vyskytujú predmetné zdroje znečisťovania, rovnakým spôsobom ako v prípade inventúr, čo členským štátom poskytne lepší základ na vytváranie cielených dodatočných opatrení. Už v roku 2023, keď používanie vzoru ešte nebolo záväzné, približne polovica členských štátov predložila projekcie podľa podrobnejšie členenej verzie vzoru správy.

3. ANALÝZA NÁRODNÝCH PROGRAMOV RIADENIA ZNEČISŤOVANIA OVZDUŠIA

3.1. Dodržiavanie právnych požiadaviek

V článku 6 ods. 1 smernice sa od členských štátov vyžaduje, aby prijali národný program riadenia znečisťovania ovzdušia s cieľom ukázať, ako plánujú obmedziť svoje ročné antropogénne emisie v záujme splnenia svojich záväzkov znižovania emisií. Národný program riadenia znečisťovania ovzdušia je nástroj ústrednej štátnej správy, ktorý členským štátom umožňuje koordinovať a dohadovať politiky a opatrenia na zabezpečenie splnenia záväzkov znižovania emisií. Jeho príprava si vyžaduje konzultácie s príslušnými orgánmi a ich zapojenie na rôznych úrovniach a vo viacerých rôznych sektoroch, ako sú životné prostredie, poľnohospodárstvo, energetika, klíma, doprava, priemysel a financie. Osobitný dôraz sa kladie na zabezpečenie súladu s plánmi a programami vo všetkých príslušných oblastiach politiky. Národný program riadenia znečisťovania ovzdušia je okrem toho nástroj na oznamovanie politík členských štátov v oblasti riadenia znečisťovania a na zapájanie verejnosti do procesu tvorby politík prostredníctvom konzultácií.

Komisia v súlade s článkom 6 ods. 10 smernice určila formát národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia vo vykonávacom rozhodnutí Komisie (EÚ) 2018/1522 ([33]), v ktorom je stanovený povinný a nepovinný obsah podľa článku 6 a časti 1 prílohy III k smernici. Základnou súčasťou povinného obsahu sú dodatočné politiky a opatrenia, ktoré sa členské štáty rozhodli prijať na účely ďalšieho znižovania emisií. Tieto dodatočné politiky a opatrenia je potrebné oznámiť prostredníctvom webového nástroja politík a opatrení, ktorý vyvinula Európska environmentálna agentúra (EEA). V súlade s článkom 6 ods. 9 smernice Komisia pripravila aj usmernenie k vypracovaniu národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia ([34]). Usmernenie členským štátom

([30]) Pozri: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/national-air-pollution-control-programmes-and-projections_sk.

([31]) Delegovaná smernica Komisie (EÚ) 2024/299 z 27. októbra 2023, ktorou sa mení smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2284, pokiaľ ide o metodiku podávania správ o projekciách emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie.

([32]) Vzor z prílohy IV je dostupný na: https://www.ceip.at/reporting-instructions/annexes-to-the-2023-reporting-guidelines.

([33]) Vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2018/1522 z 11. októbra 2018, ktorým sa určuje spoločný formát národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie (Ú. v. EÚ L 256, 12.10.2018, s. 87).

([34]) Oznámenie Komisie: Usmernenie k vypracovaniu národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie (Ú. v. EÚ C 77, 1.3.2019, s. 1).

pomáha pri vypracúvaní národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia v požadovanom formáte v súlade s požiadavkami uvedenými v smernici. Prvé národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia mali byť vypracované do 1. apríla 2019. Národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia sa musia aktualizovať aspoň každé 4 roky, a ak si to vyžadujú nové údaje aj skôr. V roku 2023 mali viaceré členské štáty predložiť aktualizované národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia ([35]).

V dôsledku výrazných oneskorení pri predkladaní prvých národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia piatimi členskými štátmi boli vo februári ([36]) a v júli 2020 ([37]) začaté postupy v prípade nesplnenia povinnosti z dôvodu nepredloženia programov. Všetky dotknuté členské štáty následne zaslali svoj národný program riadenia znečisťovania ovzdušia a konania boli uzavreté.

Od mája 2020 (koncový dátum predkladania národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia zohľadnený v prvej správe o vykonávaní) Komisia prijala a analyzovala prvé národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia od Grécka, Talianska, Luxemburska a Rumunska, ako aj aktualizované národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia od Belgicka, Cypru, Dánska, Estónska, Fínska a Francúzska. Komisii boli nedávno doručené aj aktualizované národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia od Holandska, Poľska a Česka, tie však v čase vypracúvania tejto správy ešte neboli podrobne zanalyzované ([38]). Írsko a Luxembursko navyše predstavili aktualizované politiky a opatrenia v súlade s článkom 6 ods. 4, na ktoré sa vzťahuje ďalší oddiel.

Šesť ([39]) z desiatich členských štátov použilo v národných programoch riadenia znečisťovania ovzdušia doručených od mája 2020 spoločný formát národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia, tri z nich ([40]) tento formát použili čiastočne a jeden členský štát ([41]) ho nepoužil.

Podľa článku 6 ods. 5 smernice sú členské štáty povinné konzultovať návrh národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia s verejnosťou v súlade so smernicou 2003/35/ES ([42]). Tri ([43]) zo štyroch členských štátov, ktoré predložili prvé národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia v období stanovenom v tejto smernici, uskutočnili verejnú konzultáciu, zatiaľ čo jeden ([44]) neposkytol dôkazy o jej uskutočnení. V prípade dvoch ([45]) zo šiestich aktualizovaných národných programov riadenia

([35]) Keďže nie všetky členské štáty preložili prvé národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia v lehote do 1. apríla 2019, v priebehu roka 2024 (a neskôr) sa ešte budú zasielať aktualizované národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia v súlade s požiadavkou aktualizovať ich každé 4 roky.
([36]) Grécko, Malta a Rumunsko.
([37]) Taliansko a Luxembursko.
([38]) Analýza národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia uvedená v tejto správe nadväzuje na správu o priebežnom horizontálnom preskúmaní národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia za rok 2023, ktorá bola dokončená v decembri 2023.
([39]) Belgicko, Cyprus, Fínsko, Francúzsko, Grécko a Luxembursko.
([40]) Dánsko, Rumunsko a Taliansko.
([41]) Estónsko.
([42]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2003/35/ES z 26. mája 2003, ktorou sa ustanovuje účasť verejnosti pri navrhovaní určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia (Ú. v. EÚ L 156, 25.6.2003, s. 17).
([43]) Luxembursko, Rumunsko a Grécko.
([44]) Taliansko.
([45]) Dánsko a Fínsko.

znečisťovania ovzdušia sa uskutočnili verejné konzultácie, v jednom prípade ([46]) to nebolo jasné a tri národné programy ([47]) neobsahovali dôkazy o vykonaní verejných konzultácií.

Pokiaľ ide o oznamovanie povinného obsahu národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia, vo väčšine analyzovaných dokumentov sa uvádzal v plnej miere alebo sa v nich vyskytovali relatívne drobné nedostatky ([48]), vo všeobecnosti však chýbali podrobné informácie o dodatočných politikách a opatreniach, čo komplikovalo vykonanie podrobnej analýzy. Väčšina členských štátov neposkytla dosť informácií o nepovinnom obsahu.

Projekcie, ktoré členské štáty použili vo svojom národnom programe riadenia znečisťovania ovzdušia, vo väčšine prípadov ([49]) zodpovedajú ich najnovším predloženým správam o predpokladaných emisiách látok znečisťujúcich ovzdušie podľa článku 10 ods. 2 smernice. V prípade troch členských štátov ([50]) boli zistené veľké a v prípade jedného členského štátu ([51]) malé nezrovnalosti. Spoľahlivé a konzistentné projekcie sú dôležité na vytvorenie dobre cielených politík a opatrení.

Všetky národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia, ktoré predložili členské štáty, ako aj ich posúdenia sú uverejnené na webovom sídle Komisie ([52]).

3.2. Analýza oznámených dodatočných politík a opatrení

Členské štáty, ktoré nesplnili záväzky znižovania emisií alebo nepredpokladajú, že ich splnia prostredníctvom aktuálnych politík, musia vo svojich národných programoch riadenia znečisťovania ovzdušia uviesť dodatočné politiky a opatrenia, jednak tie, o ktorých prijatí uvažovali, jednak tie, ktoré skutočne vybrali na účely plnenia svojich záväzkov. Tieto správy sa musia podávať prostredníctvom webového nástroja politík a opatrení, ktorý spravuje Európska environmentálna agentúra.

Tento oddiel sa vzťahuje na členské štáty, ktoré predložili prvý alebo aktualizovaný národný program riadenia znečisťovania ovzdušia (Belgicko, Cyprus, Dánsko, Estónsko, Grécko, Fínsko, Francúzsko, Taliansko, Luxembursko a Rumunsko), ako aj na dva členské štáty (Írsko a Luxembursko), ktoré nahlásili len aktualizované politiky a opatrenia (podľa článku 6 ods. 4 smernice), ako sa stanovuje v oddiele 3.1.

Rozsah a úroveň podrobnosti správ, ktoré podávajú členské štáty o svojich dodatočných politikách a opatreniach, sa líši v závislosti od krajiny a opatrenia. Podľa posledného preskúmania národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia a politík a opatrení ([53]) zjavne pretrvávajú viaceré nedostatky zistené v predchádzajúcich preskúmaniach a zhrnuté v prvej správe o vykonávaní. Tieto nedostatky zahŕňajú:

– informácie nepostačujúce na posúdenie toho, či sú politiky a opatrenia naozaj dodatočné a či by ako také členskému štátu, ktorý nesplnil povinnosť, pomohli dosiahnuť súlad so smernicou; okrem toho v prípade približne tretiny politík

([46]) Francúzsko.
([47]) Belgicko, Cyprus a Estónsko.
([48]) Belgicko, Cyprus, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Grécko, Taliansko a Rumunsko.
([49]) Belgicko, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko a Rumunsko.
([50]) Cyprus, Grécko a Taliansko.
([51]) Luxembursko.
([52]) https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/national-air-pollution-control-programmes-and-projections_sk.
([53]) https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/52f82bad-1dae-4ead-869c-d2bf757621f2/details (preskúmanie národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia) a https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/overview-of-compliant-air-pollution-policies (prehľad politík a opatrení EEA).

a opatrení, ktoré boli podľa scenára „s dodatočnými opatreniami“ nahlásené ako dodatočné, boli dátumy začatia vykonávania oveľa skoršie, ako je rok 2023, čo spochybňuje ich označenie za „dodatočné“,

– nedostatočnú kvantifikáciu vplyvov znižovania emisií v politikách a opatreniach (a ak boli vyčíslené, nedostatok informácií na posúdenie toho, či sú realistické), ako aj
– všeobecnejšie a s prihliadnutím na to, že kvalita podávania správ sa v jednotlivých členských štátoch líši, nedostatok informácií o návrhu a zameraní politík a opatrení, ktoré by umožnili posúdiť ich dôveryhodnosť.

Uvedené výhrady sa vzťahujú aj na prvé národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia, ktoré členské štáty predložili po správe o vykonávaní z roku 2020. Grécko neuvažovalo o prijatí dodatočných politík a opatrení, keďže podľa scenára „s opatreniami“ predpokladá, že splní všetky svoje záväzky znižovania emisií, zatiaľ čo Taliansko a Rumunsko si vybrali 24, resp. 33 dodatočných politík a opatrení zacielených na všetky znečisťujúce látky. Politiky a opatrenia sú v prípade Talianska zacielené hlavne na spotrebu energie a sektory poľnohospodárstva a dopravy a v prípade Rumunska na spotrebu energie, sektor dopravy a priemyselný sektor. Vo všetkých prvých predložených národných programoch riadenia znečisťovania ovzdušia sú vybraté buď poľnohospodárske opatrenia uvedené v časti 2 prílohy III k smernici, alebo sú v nich uvedené dôkazy o tom, že tieto opatrenia sú už v platnosti a vykonávajú sa prostredníctvom iných programov alebo akčných plánov.

Národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia v roku 2023 opätovne zaslalo šesť členských štátov, pričom Belgicko, Dánsko a Fínsko neuvažovali o prijatí dodatočných politík a opatrení, keďže predpokladajú, že v rámci scenára „s opatreniami“ dosiahnu všetky ciele znižovania emisií. V súvislosti s ostatnými opätovne predloženými politikami a opatreniami ([54]) sa dospelo k týmto podrobnejším záverom:

– podľa informácií nahlásených prostredníctvom nástroja politík a opatrení EEA sa na prijatie vybralo 48 zo 78 dodatočných jednotlivých politík a opatrení (62 % zvažovaných politík a opatrení), o ktorých prijatí sa uvažovalo. Podiel zvažovaných politík a opatrení, ktoré boli následne vybraté na prijatie, sa v jednotlivých členských štátoch značne líšil (pričom boli v skutočnosti vybraté rôzne politiky a opatrenia, od žiadnych až po všetky),
– hlavnou výzvou, ktorej čelia členské štáty, je znížiť emisie znečisťujúcich látok z najväčších zdrojov emisií: poľnohospodárstvo (NH_3), spaľovanie v obchodnom a inštitucionálnom sektore, v domácnostiach a v cestnej doprave ($PM_{2,5}$), ako aj používanie priemyselných rozpúšťadiel (NMVOC). Z analýzy politík a opatrení vyplýva, že členské štáty uprednostnili zváženie a prijatie politík a opatrení v tých sektoroch, ktoré k podielu emisií prispievajú najviac. Na prijatie boli vybraté viac než dve tretiny politík a opatrení zvažovaných v súvislosti s poľnohospodárskym sektorom a viac než polovica politík a opatrení súvisiacich s dopravou a spotrebou energie. Veľmi málo politík a opatrení sa však zvažovalo a vybralo v sektoroch priemyselných procesov a odpadového hospodárstva,
– jeden členský štát ([55]) nahlásil do nástroja politík a opatrení EEA jednu možnosť politiky a opatrenia, ktorou bol v skutočnosti celý národný program riadenia

([54]) Informácie uvedené nižšie zahŕňajú politiky a opatrenia Írska a Luxemburska predložené podľa článku 6 ods. 4, ako aj prvý predložený národný program riadenia znečisťovania ovzdušia Rumunska, ktorý bol vzhľadom na oneskorené predloženie zahrnutý do priebežného horizontálneho preskúmania národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia za rok 2023.

([55]) Francúzsko.

znečisťovania ovzdušia, pričom neuviedol ďalšie podrobnosti o jednotlivých politikách a opatreniach vybratých na prijatie. Takýto postup sa považuje za nedostatočný.

3.3. Prepojenia medzi národným programom riadenia znečisťovania ovzdušia a inými plánmi

Medzi politikami v oblasti ovzdušia a klímy/energetiky existujú mnohé prepojenia, keďže zdroje emisií skleníkových plynov a látok znečisťujúcich ovzdušie bývajú často rovnaké. K plneniu cieľov v oblasti ovzdušia a klímy (napr. rozvoj ekologických spôsobov dopravy, lepšia izolácia budov s cieľom znížiť spotrebu energie) môže preto často prispieť už jedno opatrenie. Niekedy však existujú aj kompromisné riešenia (napr. využívanie bioenergie na vykurovanie domácností).

Právne predpisy v oblasti ovzdušia a energie/klímy navzájom súvisia a vyžadujú si vytvorenie prepojení medzi národnými programami riadenia znečisťovania ovzdušia a národnými energetickými a klimatickými plánmi (NEKP) ([56]) predkladanými podľa nariadenia (EÚ) 2018/1999 ([57]). V usmernení Komisie k vypracovaniu národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia sa členské štáty výslovne vyzývajú, aby pri vypracúvaní svojich národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia prihliadali na plánované politiky a opatrenia aj v súvislosti so záväzkami v oblasti klímy a energie. V usmernení Komisie ([58]) o vypracúvaní aktualizovaných NEKP sa následne členské štáty nabádajú, aby svoje NEKP aktualizovali v úzkej súvislosti so svojimi aktualizovanými národnými programami riadenia znečisťovania ovzdušia a venovali pritom mimoriadnu pozornosť posilňovaniu posudzovania vplyvu plánovaných politík a opatrení týkajúcich sa emisií látok znečisťujúcich ovzdušie.

Z dôvodu rôznych zákonných lehôt a omeškaní pri predkladaní národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia a národných energetických a klimatických plánov sa dátumy predloženia nemusia zhodovať. Ich konzistentnosť bude preto možno potrebné zabezpečiť na základe návrhu NEKP. Prepojenia medzi ovzduším a klímou/energiou by sa však mali zohľadniť v konečných NEKP, ktoré majú členské štáty predložiť do 30. júna 2024. Podľa posúdenia návrhu aktualizovaných NEKP Komisiou z roku 2023 ([59]) viac než polovica predložených plánov nezahŕňala požadované informácie o vplyve politík na predpokladané emisie hlavných látok znečisťujúcich ovzdušie uvedené v smernici ani o zosúladení národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia s programami v oblasti energie a klímy.

([56]) Pozri článok 1 (synergie) smernice (EÚ) 2016/2284; časť 1 v prílohe III (konzistentnosť priorít); časť 2 v prílohe IV (konzistentnosť projekcií). Pozri zároveň oddiel A bod 5.1 písm. i) prílohy I k nariadeniu (EÚ) 2018/1999, v ktorom sa vyžaduje oznamovanie predpokladaných účinkov plánovaných politík a opatrení týkajúcich sa emisií látok znečisťujúcich ovzdušie upravených smernicou (EÚ) 2018/2284.

([57]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1999 z 11. decembra 2018 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy, ktorým sa menia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 663/2009 a (ES) č. 715/2009, smernice Európskeho parlamentu a Rady 94/22/ES, 98/70/ES, 2009/31/ES, 2009/73/ES, 2010/31/EÚ, 2012/27/EÚ a 2013/30/EÚ, smernice Rady 2009/119/ES a (EÚ) 2015/652 a ktorým sa zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 525/2013 (Ú. v. EÚ L 328, 21.12.2018, s. 1).

([58]) Oznámenie Komisie 2022/C 495/02 o usmerneniach pre členské štáty k aktualizácii národných energetických a klimatických plánov na roky 2021 – 2030.

([59]) COM(2023) 796 final.

Podľa posledného posúdenia ([60]) sú v národných programoch riadenia znečisťovania ovzdušia vo všeobecnosti dobre opísané priority v oblasti energie a zmeny klímy v politickom rámci. Väčšina členských štátov zahrnula informácie o kľúčových cieľoch znižovania emisií skleníkových plynov, ako aj o cieľoch v oblasti obnoviteľnej energie a energetickej účinnosti. Tri členské štáty ([61]) vo svojich predložených politikách a opatreniach jasne uvádzajú, že všetky politiky a opatrenia vypracovali v súlade so svojimi NEKP.

Analýza národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia však naznačuje, že prepojenia medzi politikami v oblasti čistého ovzdušia a klímy a energie možno posilniť a že dve plánovania by sa mali ďalej zjednocovať v záujme zvýšenia účinnosti súvisiacich politík. Zahŕňalo by to systematickejšie preskúmanie prepojení medzi politikami v oblasti ovzdušia a klímy a energie vrátane synergií a kompromisných riešení ([62]). Komisia preskúma spôsoby zlepšovania tohto aspektu v rámci ďalších hodnotení podľa nariadenia (EÚ) 2018/1999 a smernice.

Okrem prepojení s opatreniami v oblasti energie a klímy by sa v národných programoch riadenia znečisťovania ovzdušia mali hľadať aj synergie s opatreniami v oblasti poľnohospodárstva, aby sa znížili predovšetkým emisie amoniaku. Amoniak sa produkuje primárne pri poľnohospodárskej činnosti, pri chove hospodárskych zvierat, ako aj pri pestovaní plodín ([63]). V tejto súvislosti je dôležitá súčasná činnosť Komisie súvisiaca s integrovaným riešením otázok týkajúcich sa živín, keďže sa ňou vytvárajú jasnejšie prepojenia medzi politikami v oblasti ovzdušia, vody, pôdy, biodiverzity a poľnohospodárstva. Jedným z významných príkladov je stratégia Z farmy na stôl ([64]) a nová spoločná poľnohospodárska politika.

Komisia napríklad monitorovala začlenenie kritérií týkajúcich sa čistého ovzdušia do strategických plánov členských štátov na rok 2023 v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky na roky 2023 – 2027. Komisia sa v tejto súvislosti zameriava na podnecovanie členských štátov k tomu, aby vytvárali a vykonávali intervencie a používali ukazovatele výsledkov, ktoré priamo súvisia so znižovaním emisií amoniaku, vzhľadom na výzvy týkajúce sa vykonávania smernice o národných emisných stropoch, najmä na neschopnosť mnohých členských štátov ďalej znižovať emisie amoniaku.

([60]) https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/52f82bad-1dae-4ead-869c-d2bf757621f2/details.

([61]) Cyprus, Luxembursko a Rumunsko.

([62]) Príkladom kompromisného riešenia sú dva členské štáty (Cyprus a Írsko), ktoré pri výbere politík a opatrení na prijatie uprednostnili ciele stanovené v NEKP, ktoré boli v rozpore s dosahovaním zníženia emisií NH_3. Tieto politiky a opatrenia boli vybraté s cieľom znížiť emisie skleníkových plynov, pravdepodobne však spôsobia zvýšenie emisií NH_3 v prípade, že nebudú doplnené o opatrenia zamerané na ich zníženie.

([63]) Podiel poľnohospodárstva na emisiách amoniaku v EÚ je viac než 90 % (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/necd-directive-data-viewer-7).

([64]) COM(2020) 381 final.

4. ANALÝZA VPLYVOV ZNIŽOVANIA EMISIÍ

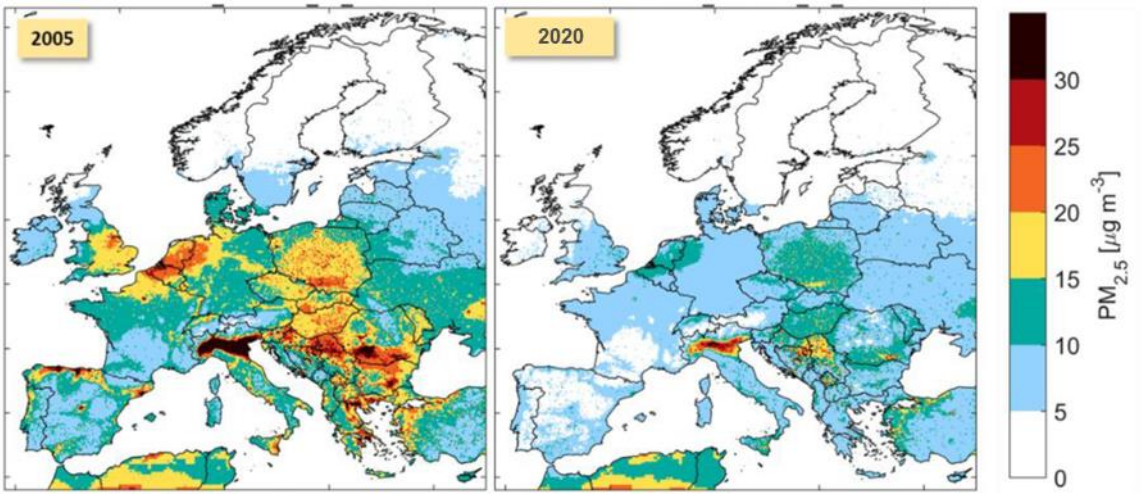
4.1. Vplyvy na kvalitu ovzdušia a ľudské zdravie

Znižovanie emisií znečisťujúcich látok vedie k zníženiu koncentrácií znečisťujúcich látok, zlepšeniu kvality ovzdušia a zníženiu chorobnosti a úmrtnosti, ktoré súvisia so znečistením ovzdušia ([65]).

Na ilustrácii 2 sú znázornené zmeny ročných stredných koncentrácií $PM_{2,5}$, látky znečisťujúcej ovzdušie s najhorším vplyvom na ľudské zdravie, v rokoch 2005 až 2020.

Z týchto máp vyplýva, že napriek tomu, že sa situácia časom zlepšila ([66]), koncentrácie v mnohých regiónoch naďalej vysoko prevyšujú ročnú úroveň 5 µg/m^3 odporúčanú v usmerneniach WHO z roku 2021 ([67]).

V správe Tretí výhľad pre čisté ovzdušie ([68]) sa predpokladá ďalšie budúce zlepšovanie, vzhľadom na východiskovú situáciu to však stále nepostačí na dosiahnutie úrovne uvedenej v usmernení WHO vo všetkých oblastiach.

Ilustrácia 2: Ročné stredné koncentrácie $PM_{2.5}$ v rokoch 2005 a 2020 [zdroj: prevzaté z podpornej štúdie k správe Tretí výhľad pre čisté ovzdušie ([69])]

Tieto zmeny koncentrácií sa premietli do zmien počtu osôb vystavených škodlivým úrovniam koncentrácií znečisťujúcich látok.

Na ilustrácii 2 je znázornené výrazné zníženie počtu osôb vystavených úrovniam $PM_{2,5}$ vyšším ako 20 µg/m^3 (zo 140 na 14 miliónov). Vyplýva z nej aj to, že len menšia časť obyvateľov EÚ (31 miliónov v roku 2020) má kvalitu ovzdušia zodpovedajúcu odporúčaniam uvedeným v najnovších usmerneniach WHO.

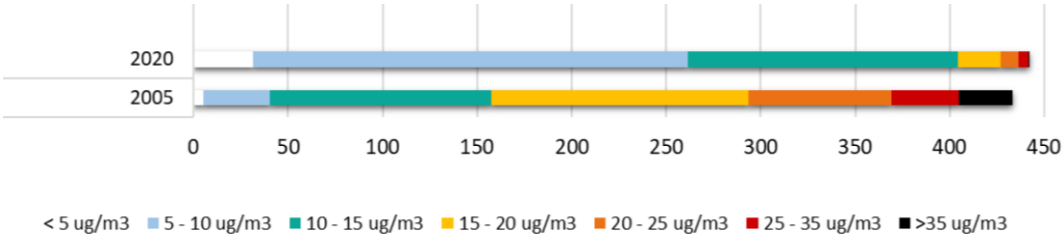
([65]) https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/health-impacts-of-exposure-to.

([66]) Pozorované zlepšenie ročných stredných koncentrácií $PM_{2,5}$ do veľkej miery nesúvisí s opatreniami na obmedzenie pohybu v súvislosti s ochorením COVID-19. Ich vplyv na ročnú strednú úroveň $PM_{2,5}$ podľa agentúry EEA ani na jednej monitorovacej stanici neprevýšil mediánovú úroveň znižovania 5 %. Väčšie vplyvy boli pozorované v súvislosti s NO_2. (https://www.eea.europa.eu/publications/status-of-air-quality-in-Europe-2022)

([67]) https://iris.who.int/handle/10665/345329.

([68]) COM/2022/673.

([69]) Klimont a kol., *Support to the development of the third Clean Air Outlook* (Podklady na prípravu tretieho výhľadu pre čisté ovzdušie), IIASA, 2022.

Ilustrácia 3: Populácia EÚ27 (v miliónoch obyvateľov) vystavená rôznym koncentráciám $PM_{2,5}$ (zdroj: prevzaté zo správy Tretí výhľad pre čisté ovzdušie)

Napriek tomu, že vývoj v priebehu času naznačuje zlepšenie situácie, v roku 2021 bolo 97 % mestského obyvateľstva EÚ stále vystavených koncentráciám jemných tuhých častíc nad úrovňou stanovenou v najnovších usmerneniach WHO.

Najvyššie koncentrácie tuhých častíc boli zaznamenané v strednej a východnej Európe a v severnom Taliansku (ako je znázornené na ilustrácii 2), najmä z dôvodu spaľovania tuhého paliva pri vykurovaní domácností a v priemysle ([70]).

Znečistenie ovzdušia často zasahuje najmä chudobnejšie regióny v Európe (20 % najnižšieho HDP na obyvateľa), kde sú úrovne $PM_{2,5}$ približne o tretinu vyššie než v bohatších regiónoch ([71]) ([72]). U zraniteľných skupín, ako sú starší ľudia, ľudia s predchádzajúcimi zdravotnými problémami, deti a tehotné ženy, existuje väčšia pravdepodobnosť vzniku zdravotného ochorenia spôsobeného znečisteným ovzduším, zatiaľ čo sociálno-ekonomické faktory môžu zvýšiť úroveň ich vystavenia.

Celkové zníženie nepriaznivých vplyvov znečisteného ovzdušia na zdravie v priebehu času (zníženie počtu predčasných úmrtí pripisovaných vystaveniu celkovým koncentráciám $PM_{2,5}$ v rokoch 2005 – 2020 takmer o polovicu) znamená, že EÚ je na dobrej ceste k dosiahnutiu cieľa „nulového znečistenia“, ktorým je zníženie vplyvov znečistenia ovzdušia na zdravie do roku 2030 o viac než 55 % v porovnaní s rokom 2005 ([73]). Komisia mieni v záujme pokračovania tohto vývoja zabezpečiť riadne vykonávanie smerníc o kvalite okolitého ovzdušia. Od februára 2024 stále nebolo uzavretých 25 prípadov postupu v prípade nesplnenia povinnosti, ktoré sa týkajú nedostatočného uplatňovania smerníc o kvalite okolitého ovzdušia 16 členskými štátmi ([74]). Súdny dvor vydal rozhodnutie v 15 prípadoch ([75]).

([70]) EEA, *Europe's air quality status 2023* (Stav kvality ovzdušia v Európe za rok 2023). https://www.eea.europa.eu/publications/europes-air-quality-status-2023

([71]) https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/income-related-environmental-inequalities-associated.

([72]) https://discomap.eea.europa.eu/atlas/?page=Combined-risks-and-inequalities&views=PM%E2%82%82.%E2%82%85--vs-GDP.

([73]) COM(2022) 673 final.

([74]) Týka sa to Belgicka, Bulharska, Česka, Nemecka, Francúzska, Grécka, Španielska, Talianska, Chorvátska, Maďarska, Poľska, Portugalska, Rumunska, Švédska, Slovinska a Slovenska.

([75]) V súvislosti s PM_{10} sa to týka Bulharska, Grécka, Francúzska, Talianska, Maďarska, Poľska, Slovenska a Rumunska; v súvislosti s NO_2 Nemecka, Grécka, Španielska, Francúzska, Talianska a Portugalska a v prípade SO_2 Bulharska.

4.2. Vplyvy na ekosystémy

Znečistenie ovzdušia neškodí len ľudskému zdraviu, ale vedie aj k acidifikácii, eutrofizácii a tvorbe prízemného ozónu, ktoré škodia ekosystémom (sladkovodným a suchozemským, poloprírodným a poľnohospodárskym) a biodiverzite.

Z tretieho výhľadu pre čisté ovzdušie vyplýva, že plocha ekosystémov EÚ, na ktorej je prekročená kritická záťaž z hľadiska acidifikácie, sa od roku 2015 do roku 2020 znížila z 9,0 na 5,5 % z celkovej plochy ekosystémov. V porovnaní s plochou zasiahnutou acidifikáciou je plocha ekosystémov, na ktorej depozícia dusíka presahuje kritickú záťaž z hľadiska eutrofizácie, oveľa väčšia. Aj v tomto prípade bolo zaznamenané menšie relatívne zlepšenie, keďže podiel plochy ekosystémov, na ktorej depozícia dusíka prekračovala kritické zaťaženie, v rokoch 2015 – 2020 klesla z 80,2 na 74,9 %.

Najväčšie prekročenie kritického zaťaženia dusíkom na úrovni členských štátov sa v roku 2021 zistilo v Pádskej nížine v Taliansku, v pohraničných oblastiach medzi Holandskom a Nemeckom, pozdĺž hranice Dánska s Nemeckom a v severovýchodnom Španielsku, pričom niekoľko ďalších problémových oblastí sa nachádzalo v Holandsku a v jeho pohraničnej oblasti s Belgickom ([76]).

Znamená to, že členské štáty budú musieť zaviesť ďalšie opatrenia ([77]) na zníženie vplyvov znečistenia ovzdušia súvisiaceho s eutrofizáciou v záujme dosiahnutia cieľa nulového znečistenia EÚ do roku 2030, ktorého súčasťou je zníženie podielu ekosystémov EÚ, kde znečisťovanie ovzdušia ohrozuje biodiverzitu, o 25 %.

V článku 9 a v článku 10 ods. 4 smernice sa od členských štátov vyžaduje, aby od 1. júla 2019 každé 4 roky podávali správy o týchto vplyvoch na ekosystémy na základe reprezentatívnej siete miest, ktorú bolo potrebné oznámiť do 1. júla 2018. Európska komisia uverejnila oznámenie Komisie ([78]), nepovinný vzor správ a s nimi súvisiacu príručku ([79]), aby členským štátom uľahčila podávanie správ o vplyvoch na ekosystémy a následnú analýzu. V oboch cykloch podávania správ (2018 – 2019 a 2022 – 2023) dodržiavali záväzky týkajúce sa podávania správ všetky členské štáty.

Z posúdenia prvého cyklu podávania správ členských štátov Komisiou vyplynulo, že sieť miest a nahlásené údaje neboli dostatočne reprezentatívne a primerané na monitorovanie vplyvov znečistenia ovzdušia na ekosystémy. Na základe poznatkov získaných v rámci tohto prvého cyklu podávania správ vypracovala Komisia s podporou EEA a členských štátov usmernenie k výberu miest ([80]). Jeho cieľom je pomôcť jednotlivým členským štátom vytvoriť reprezentatívnu monitorovaciu sieť. Nepovinný vzor správ ([81]) bol upravený na základe spätnej väzby od členských štátov a EEA. Analýza druhého cyklu podávania správ poukázala na zvýšenie celkového počtu miest a nahlasovaných parametrov v porovnaní s prvým podávaním správ (+ 14 %). Napriek tomu, že rozloženie

([76]) EEA (2023) Eutrophication caused by atmospheric nitrogen deposition in Europe (Eutrofizácia spôsobená atmosférickou depozíciou dusíka v Európe).
([77]) COM(2022) 673 final.
([78]) Oznámenie Komisie o monitorovaní ekosystémov podľa článku 9 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie (smernica o NEC) a prílohy V k uvedenej smernici (Ú. v. EÚ C 92, 11.3.2019).
([79]) https://environment.ec.europa.eu/topics/air_en?prefLang=sk.
([80]) https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/85f4b9c0-e232-42b7-9940-9262f75ac625/details.
([81]) https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/2922dd49-80d6-4fd1-b510-812dab4da6be/details.

miest viac zodpovedá rozloženiu jednotlivých druhov ekosystémov v EÚ, druhy „rieky a jazerá“ a „lesnatá plocha a les“ sú aj naďalej zastúpené nadmerne, zatiaľ čo orná pôda, mokrade a vresoviská/krovinaté porasty sú aj naďalej zastúpené nedostatočne. Z dôvodu značných rozdielov medzi súbormi údajov, ktoré členské štáty nahlásili počas týchto dvoch cyklov (z hľadiska priestoru a času a v súvislosti s druhmi monitorovacích miest, protokolmi meraní a monitorovanými parametrami), je náročné vykonať posúdenie na úrovni EÚ. Predstavuje to takisto prekážku stanoveniu referenčného bodu na účely budúceho posúdenia dlhodobej účinnosti smernice.

Na splnenie povinností týkajúcich sa monitorovania vplyvov znečistenia ovzdušia na ekosystémy členské štáty nemusia nevyhnutne zriadiť nové monitorovacie stanice. V smernici sa od členských štátov výslovne vyžaduje, aby zaujali nákladovo efektívny prístup a využili koordináciu s ďalšími monitorovacími programami. Zdá sa, že tento prístup sa v členských štátoch široko využíva, keďže väčšina poskytnutých údajov je v súlade s medzinárodnými protokolmi, ako sú protokoly z programov medzinárodnej spolupráce či z iných smerníc EÚ. Obmedzujú sa tým administratívne náklady súvisiace s požiadavkami na monitorovanie vplyvov na ekosystémy stanovenými v smernici.

Napriek tomu, že vo vzore národného programu riadenia znečisťovania ovzdušia sa stanovuje, že členské štáty by mali (ako nepovinný obsah) nahlásiť vplyvy na životné prostredie podľa scenára projekcií „s dodatočnými opatreniami“, v žiadnom národom programe riadenia znečisťovania ovzdušia ani v doteraz predložených dodatočných politikách a opatreniach tieto vplyvy uvedené neboli.

4.3. Náklady a prínosy nižších emisií látok znečisťujúcich ovzdušie

Informácie o nákladoch a prínosoch politík a opatrení, ktoré členské štáty vybrali, sa niekedy uvádzajú v národných programoch riadenia znečisťovania ovzdušia, nie je to však povinné. Spomedzi 10 národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia, ktoré sa analyzovali na účely tejto správy, sa takéto informácie uvádzali len v dvoch ([82]). Hoci sa oceňuje, že tieto dva členské štáty vynaložili úsilie na poskytnutie odhadov, ich správy obsahovali určité nezrovnalosti a chýbali v nich určité informácie. Z informácií, ktoré o balíkoch zacielených na viaceré znečisťujúce látky poskytlo Rumunsko, napríklad nie je jasné, ako sa náklady, prínosy a náklady na tonu zníženej znečisťujúcej látky rozdeľujú v súvislosti s viacerými znečisťujúcimi látkami. Cyprus okrem toho poskytol odhady nákladov vzťahujúce sa na dve jednotlivé politiky a opatrenia, náklady na tonu znížených emisií NH_3 sa však napriek tomu považujú za nerealistické. Toto veľmi obmedzené podávanie správ o nákladoch členských štátov na navrhované opatrenia môžu vyvolávať pochybnosti o tom, či sú zabezpečené všetky finančné prostriedky na ich vykonávanie. Hoci odhady nákladov do veľkej miery závisia od vnútroštátnej situácie, podávanie správ o týchto odhadoch by umožnilo analyzovať relatívnu efektívnosť rozličných opatrení. Na druhej strane by to pomohlo získať informácie potrebné na prijatie budúcich politických rozhodnutí v dotknutých alebo iných členských štátoch (prostredníctvom partnerského učenia).

Komisia členské štáty naďalej nabáda k tomu, aby v ďalších správach uviedli viac informácií o nákladoch a prínosoch opatrení, ktoré prijali na zníženie emisií látok znečisťujúcich ovzdušie, keďže tieto informácie majú zásadný význam pri vytváraní

([82]) Rumunsko (prvá správa) a Cyprus (aktualizovaná správa).

budúcich opatrení. Tento aspekt sa bude medzitým analyzovať v ďalšom výhľade pre čisté ovzdušie prostredníctvom metodiky modelovania.

Komisia vykonala analýzu nákladov a prínosov na ďalšie roky v rámci tretieho výhľadu pre čisté ovzdušie. V tejto súvislosti zvážila prínosy menšieho znečistenia (menšie poškodenie zdravia, ekosystémov a majetku) v porovnaní s nákladmi na opatrenia súvisiace so znižovaním znečistenia. V rámci analýzy nákladov a prínosov sa odhadovali vplyvy znečistenia ovzdušia na zdravie a vplyvy, ktoré so zdravím nesúvisia, a bola im priradená peňažná hodnota ([83]). Vďaka tomu sa ukázalo, že vplyvy na zdravie sú nepochybne väčšie ako vplyvy, ktoré so zdravím nesúvisia. V rámci *základného* scenára sa napríklad celkové poškodenie zdravia spôsobené znečistením ovzdušia v roku 2025 konzervatívne odhaduje na približne 173 miliárd EUR ročne ([84]), zatiaľ čo poškodenie nesúvisiace so zdravím (majetok, plodiny, lesy, ekosystémy) sa odhaduje na 33 až 41 miliárd EUR ročne (všetky ceny sú z roku 2015) v závislosti od metódy oceňovania použitej pri výpočte poškodenia ekosystémov. Náklady na opatrenia súvisiace so znižovaním znečistenia ovzdušia v EÚ27 na rok 2025 sa odhadujú na 77 miliárd EUR ročne (pri cenách z roku 2015) – čo je oveľa menej než náklady týkajúce sa vplyvov znečistenia ovzdušia. Výsledky modelovania poukazujú na to, že scenáre s ambicióznejšími politikami v oblasti čistého ovzdušia na rozdiel od základného scenára systematicky prinášajú čisté priame prínosy (t. j. prínosy mínus náklady). Ambicióznejšie politiky v oblasti čistého ovzdušia by v roku 2030 pozitívne ovplyvnili aj HDP EÚ, ktoré by sa zvýšilo o 0,26 až 0,28 % v porovnaní so základným scenárom.

5. ĎALŠIE ASPEKTY VYKONÁVANIA SMERNICE

5.1. Činnosti EÚ na podporu vykonávania smernice

Podľa článku 12 smernice musí Komisia pravidelne zriaďovať európske fórum pre čisté ovzdušie, aby koordinovaným spôsobom pomohla pri vykonávaní právnych predpisov a politík EÚ súvisiacich s kvalitou ovzdušia. Od prvej správy v roku 2020 Komisia v spolupráci s príslušnými členskými štátmi zorganizovala dve ďalšie európske fóra pre čisté ovzdušie, v Madride 18. – 19. novembra 2021 a v Rotterdame 23. – 24. novembra 2023 ([85]). O obe podujatia bol veľký záujem zainteresovaných strán z verejnej správy a priemyslu, mimovládnych organizácií a zástupcov verejnosti.

Fórum pre čisté ovzdušie sa v roku 2021 konalo po uverejnení najnovších usmernení WHO o kvalite ovzdušia a uprostred prípravy revidovaných právnych predpisov EÚ o kvalite ovzdušia. Bolo zamerané na témy nulového znečistenia a zdravia, spolupráce s mestami a občanmi, prístupu k spravodlivosti a prepojenia politík v oblasti čistého ovzdušia, klímy a biodiverzity.

V roku 2023 Fórum pre čisté ovzdušie nadväzovalo na prebiehajúcu revíziu pravidiel EÚ týkajúcich sa kvality ovzdušia a zameralo sa aj na témy sociálnej nespravodlivosti súvisiacej s kvalitou ovzdušia, územného plánovania a multimodálnej dopravy, emisií

([83]) Ako sa vysvetľuje v publikácii Klimont a kol. *Support to the development of the third Clean Air Outlook* (Podklady na prípravu tretieho výhľadu pre čisté ovzdušie), IIASA, 2022 a v kapitole 5 prílohy k tejto publikácii.

([84]) Započítavajú sa len vplyvy vystavenia koncentráciám znečisťujúcej látky prevyšujúcim úrovne uvedené v usmernení WHO, pričom sa používa konzervatívna metóda hodnotenia predčasných úmrtí (ďalej len „VOLY“) a úplne sa vylučujú vplyvy spôsobené vystavením NO_2, aby sa predišlo akémukoľvek dvojitému započítaniu.

([85]) https://environment.ec.europa.eu/topics/air/clean-air-forum_sk.

znečisťujúcich látok z námornej dopravy, zdravých životných štýlov, zručností a pracovných miest pre čistejšie ovzdušie, ako aj na výmenu poznatkov.

Komisia v spolupráci s Výborom regiónov zriadila takisto platformu zainteresovaných strán pre nulové znečistenie ([86]) s cieľom pomôcť realizovať hlavné iniciatívy a činnosti stanovené v akčnom pláne nulového znečistenia.

V rámci platformy sa združujú zainteresované strany a odborníci z rôznych oblastí politiky, ako sú zdravotníctvo, poľnohospodárstvo, výskum a inovácie, doprava, digitalizácia a životné prostredie. Medzi jej ciele patrí stanovenie spoločnej vízie toho, ako dosiahnuť nulové znečistenie, vyriešiť vzájomne prepojené výzvy, ako sú posilňovanie spoločnej agendy v oblasti životného prostredia a zdravia a vytváranie a výmena osvedčených postupov týkajúcich sa prierezových tém.

Komisia podporuje členské štáty aj pri vykonávaní smernice prostredníctvom budovania kapacít a expertnej skupiny pre kvalitu okolitého ovzdušia. V roku 2022 Komisia zorganizovala seminár o budovaní kapacít ([87]), aby šírila osvedčené postupy týkajúce sa rôznych stránok prípravy projekcií súvisiacich s emisiami látok znečisťujúcich ovzdušie a národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia.

Komisia podporuje členské štáty aj prostredníctvom partnerského nástroja TAIEX-EIR ([88]). Nedávnym príkladom je misia expertov TAIEX, ktorá mala členským štátom pomôcť zlepšiť ich inventúry emisií látok znečisťujúcich ovzdušie. Seminár TAIEX pre viaceré krajiny o opatreniach v oblasti poľnohospodárstva na zníženie emisií amoniaku je naplánovaný na jeseň 2024. Nástroj technickej podpory ([89]) môže členským štátom pomôcť aj pri reformovaní alebo zvyšovaní efektívnosti politík v oblasti čistého ovzdušia.

Spoločné výskumné centrum Komisie vyvinulo nástroj na odhadovanie emisií v poľnohospodárstve (AgrEE) ([90]), aby členským štátom pomohlo zlepšiť ich inventúry emisií v sektore poľnohospodárstva.

V rámci programu Copernicus ([91]) sa od roku 2014 prostredníctvom základnej služby monitorovania atmosféry (CAMS) poskytujú nepretržité údaje a informácie opisujúce úrovne kvality ovzdušia a jej vývoj na vnútroštátnej a európskej úrovni. Spolupráca so službami monitorovania zmeny klímy programu Copernicus viedla k vývoju webového nástroja ([92]) s cieľom zistiť, či ktorýkoľvek členský štát EÚ v konkrétnom roku zaznamenal mimoriadne studenú zimu alebo mimoriadne suché leto, keďže táto informácia je nevyhnutná na využitie flexibility uvedenej v článku 5 ods. 2 smernice. Vďaka tomuto webovému nástroju Komisia posúdi uvedené využitie flexibility konzistentne a transparentne.

([86]) https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-stakeholder-platform_sk.

([87]) https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/b879b074-ef81-4221-b463-d334595e03d8/details?download=true.

([88]) https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review/peer-2-peer_sk. Tento nástroj sa používa na podporu seminárov pre viaceré krajiny, študijných návštev misií expertov či misií expertov do žiadajúceho členského štátu.

([89]) Nástroj technickej podpory je program EÚ, ktorý poskytuje prispôsobenú technickú odbornosť členským štátom EÚ pri vytváraní a vykonávaní reforiem (https://reform-support.ec.europa.eu/index_sk).

([90]) https://edgar.jrc.ec.europa.eu/agree_tool/public/ (pri prístupe sa vyžaduje účet v službe EU Login).

([91]) Program Copernicus je súčasťou Vesmírneho programu EÚ a zameriava sa na pozorovanie Zeme.

([92]) https://cds.climate.copernicus.eu/cdsapp#!/software/app-necd?tab=overview.

Komisia spolu s EEA v roku 2021 spustili webovú stránku európskeho indexu kvality ovzdušia ([93]) a aplikáciu pre mobilné zariadenia, ktorá používateľom umožňuje lepšie porozumieť kvalite ovzdušia v blízkosti ich domovov alebo pracovísk.

5.2. Využívanie finančných prostriedkov EÚ na podporu cieľov smernice

V článku 7 smernice sa vyžaduje, aby sa Komisia snažila „uľahčiť [členským štátom] prístup k existujúcim fondom Únie“ s cieľom podporiť dosahovanie cieľov smernice. V článku 11 ods. 1 písm. c) smernice sa vyžaduje, aby Komisia podávala správy o tomto využívaní finančných prostriedkov.

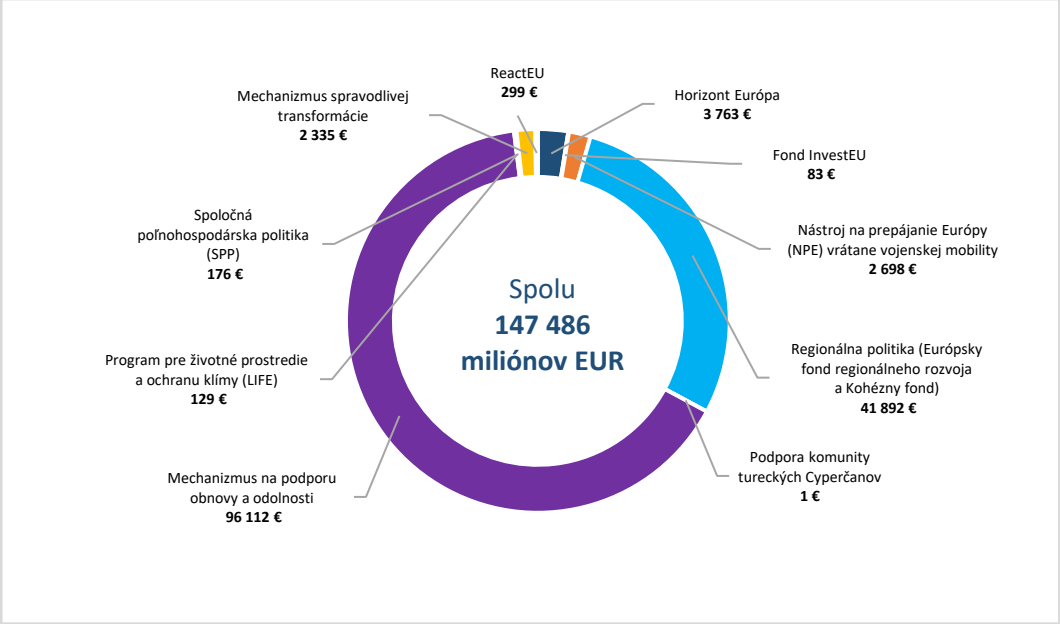
V záujme zlepšenia kvality ovzdušia členské štáty v priebehu rokov úspešne využívali finančné prostriedky EÚ, ktoré im boli poskytnuté v rámci rôznych programov financovania. Tieto finančné prostriedky slúžia buď priamo na podporu projektov v oblasti čistého ovzdušia, alebo sa efektívne zahŕňajú do iných investícií súvisiacich s cieľmi v oblasti čistého ovzdušia (napr. infraštruktúra, rozvoj vidieka a regionálny rozvoj). Znižovanie emisií znečisťujúcich látok, ako aj monitorovanie a zvyšovanie informovanosti občanov o problémoch súvisiacich so znečistením ovzdušia sa podporujú v rámci viacerých projektov programu LIFE, iniciatívy Horizont 2020 a rámcového programu Horizont Európa.

Na monitorovanie pokroku pri využívaní týchto finančných prostriedkov EÚ zo strany členských štátov Komisia vypracovala metodiku ([94]) na posúdenie toho, do akej miery každý zdroj financovania prispieva k cieľom v oblasti čistého ovzdušia. Komisia v rámci návrhu rozpočtu každý rok podáva správu o finančných prostriedkoch týkajúcich sa čistého ovzdušia v súvislosti s jednotlivými príslušnými programami financovania. Z číselných údajov uverejnených v roku 2023 vyplýva, že v období rokov 2021 – 2027 sa v rozpočte EÚ vrátane nástroja obnovy NextGenerationEU na dosiahnutie cieľa v oblasti čistého ovzdušia podľa odhadov vyčleňuje 147 miliárd EUR alebo 8,3 % viacročného finančného rámca. Na ilustrácii 4 je znázornený podiel predpokladaných výdavkov týkajúcich sa čistého ovzdušia v jednotlivých programoch ([95]). Predpokladá sa, že najväčší príspevok bude v súčasnom programovom období pochádzať z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, ako aj z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a z Kohézneho fondu.

([93]) https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-quality-index.

([94]) Uvádza sa v prílohe 4 k prvej správe o vykonávaní COM(2020) 266 final a je doplnená o informácie dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_sk#clean-air-methodology.

([95]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_sk. Ako sa vysvetľuje v metodike, odhadované finančné prostriedky na spoločnú poľnohospodársku politiku vychádzajú len z rokov 2021 a 2022 a z existujúcej metodiky sledovania vynakladania prostriedkov v súvislosti s čistým ovzduším vypracovanou v súvislosti s viacročným finančným rámcom na roky 2014 – 2020. Na ďalšie roky, najmä na roky 2023 – 2027, sa metodika sledovania čistoty ovzdušia upraví vzhľadom na zmenené podmienky vykonávania SPP v týchto rokoch.

Ilustrácia 4: Predpokladaný príspevok na čisté ovzdušie od roku 2021 do roku 2027 (v miliónoch EUR). Poznámka: Odhadované finančné prostriedky na SPP sa vzťahujú len na roky 2021 a 2022 [zdroj: Európska komisia ([96])]

5.3. Prepojenia s medzinárodnými dohodami

Smernica je úzko prepojená s Dohovorom o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov (Ženevský dohovor) a s jeho protokolmi ([97]), pričom tieto dva právne režimy medzi sebou v najväčšej možnej miere spolupracujú, obzvlášť v súvislosti s podávaním správ o inventúrach emisií a projekciách. Bola zostavená spoločná príručka na vypracovanie emisnej inventúry týkajúca sa spoločnej metodiky, ktorá sa s podporou agentúry EEA ([98]) neustále vylepšuje. V súlade so Ženevským dohovorom sa pravidelne uverejňujú usmerňovacie dokumenty ([99], [100]).

Zmenený Göteborský protokol k Ženevskému protokolu, ktorý nadobudol platnosť 7. októbra 2019, a smernica sú do veľkej miery zosúladené so záväzkami znižovania emisií na roky 2020 – 2029. Göteborský protokol sa nedávno preskúmal v kontexte Ženevského dohovoru a bude sa tak môcť posúdiť ďalšie zosúladenie týchto dvoch právnych režimov, a to aj vypracovaním spoločného prístupu týkajúceho sa napríklad emisií metánu a čierneho uhlíka. Zmluvné stany Ženevského dohovoru sa v dôsledku preskúmania v decembri 2023 rozhodli začať revíziu Göteborského protokolu. Revízia sa začne v roku 2024 a cieľom je ukončiť rokovania do konca roka 2026.

([96]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_sk.
([97]) https://ec.europa.eu/environment/air/policy/index.htm.
([98]) https://unece.org/emissions-reporting.
([99]) https://unece.org/publications/environment-policy/air-convention.
([100]) https://unece.org/gothenburg-protocol.

6. ZÁVER

Náležité vykonávanie smernice od úplného začiatku má zásadný význam pre zabezpečenie včasného zníženia emisií látok znečisťujúcich ovzdušie, účinné prispievanie k zlepšovaniu zdravia ľudí a ekosystémov a dosahovanie cieľa nulového znečistenia podľa Európskej zelenej dohody a jej akčného plánu nulového znečistenia.

Komisia preto už od úplného začiatku sledovala prípady týkajúce sa inventúr emisií látok znečisťujúcich ovzdušie členských štátov, ktoré neboli v súlade s požiadavkami. Komisia podrobne monitoruje aj to, aké opatrenia členské štáty prijímajú v nadväznosti na tieto prípady, a vyzýva ich k tomu, aby v zákonných lehotách podnikli konkrétne kroky v podobe aktualizovaných politík a opatrení (a včas predložili aktualizované národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia, ak tak ešte neurobili).

Všetky znečisťujúce látky, pre ktoré sa v smernici stanovujú záväzky znižovania emisií, si vyžadujú nepretržitú pozornosť. Je to mimoriadne dôležité, keďže sa približuje termín prísnejších záväzkov ich znižovania od roku 2030 a keďže cieľom je lepšie zosúladiť štandardy EÚ v oblasti kvality ovzdušia s usmerneniami WHO súvisiacimi s kvalitou ovzdušia z roku 2021 ([101]). Obzvlášť problematickou znečisťujúcou látkou je amoniak, pri ktorom je šanca splnenia záväzkov znižovania emisií, ktoré sú stanovené v smernici, naďalej mizivá. S cieľom pomôcť členským štátom dosiahnuť tento osobitný cieľ bola do smernice zahrnutá príloha, v ktorej sa stanovujú (povinné a nepovinné) opatrenia a uvádzajú zaužívané postupy, ktorými sa preukázateľne znižujú emisie amoniaku. Členské štáty budú musieť zintenzívniť svoje úsilie, aby zabezpečili reálne vykonávanie týchto opatrení a postupov, a to aj spoluprácou s príslušnými zainteresovanými stranami a zabezpečením jednotného prístupu k ďalším vnútroštátnym procesom, napríklad k vykonávaniu strategických plánov spoločnej poľnohospodárskej politiky.

Na ďalšie regulované znečisťujúce látky boli priamo zamerané ambicióznejšie politiky v oblasti energie a klímy prostredníctvom legislatívneho balíka Fit for 55, plánu REPowerEU a najnovšie aj plánu cieľov v oblasti klímy do roku 2040 ([102]). Tieto iniciatívy poskytujú veľkú podporu aj v súvislosti s cieľmi týkajúcimi sa čistého ovzdušia, pri ktorých sa vysoké ambície premietajú do zvýšenej energetickej účinnosti a rýchlejšieho zavádzania využívania obnoviteľných zdrojov energie, ktoré sa nespaľujú. Platí to najmä pri emisiách jemných tuhých častíc, oxidoch dusíka a oxide siričitom. Ak chcú členské štáty maximalizovať tieto súvisiace prínosy, je potrebné, aby náležite koordinovali procesy plánovania na národnej úrovni. Znamená to, že národné energetické a klimatické plány a národné programy riadenia znečisťovania ovzdušia by mali byť zosúladené, čo majú brať členské štáty do úvahy pri dokončovaní svojich NEKP do júna 2024 a pri aktualizovaní národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia.

Komisia pokračuje v poskytovaní rôznorodej podpory členským štátom, aby im pomohla s vykonávaním smernice. Ide napríklad o podporu pri budovaní kapacít, ktorá spočíva najmä v dôkladnom posudzovaní inventúr, projekcií, národných programov riadenia znečisťovania ovzdušia a predkladania údajov súvisiacich s ekosystémami členských štátov. Zahŕňa to výmenu informácií s expertmi z členských štátov, ktorej výsledkom sú

([101]) Dňa 26. októbra 2022 Komisia navrhla revíziu smerníc o kvalite okolitého ovzdušia a v rámci toho štandardov EÚ týkajúcich sa kvality ovzdušia [COM(2022) 542 final/2]. Rada a Parlament dosiahli politickú dohodu o revidovanej smernici začiatkom roka 2024 (https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2024/02/20/air-quality-council-and-parliament-strike-deal-to-strengthen-standards-in-the-eu/).

([102]) COM(2024) 63 final.

praktické odporúčania na zlepšenie ďalších správ. Je to dôležité, lebo vysokokvalitné údaje sú nevyhnutné na informované a dobre cielené riešenie otázok týkajúcich sa zdrojov emisií. Ďalšie formy podpory, ktoré majú členské štáty k dispozícii na vyžiadanie, zahŕňajú Nástroj technickej podpory, partnerský nástroj TAIEX-EIR a výmeny informácií medzi zainteresovanými stranami. V neposlednom rade sú naďalej dostupné finančné prostriedky EÚ na podporu iniciatív súvisiacich s čistým ovzduším.

Na doplnenie tejto správy bude koncom roka 2024 uverejnený štvrtý výhľad pre čisté ovzdušie, v ktorom bude uvedená aktualizovaná analýza nákladov a prínosov týkajúcich sa dosahovania cieľov smernice a v ktorom sa poukáže na akékoľvek ďalšie činnosti potrebné na národnej a európskej úrovni. V oboch dokumentoch sa bude informovať o nadchádzajúcom preskúmaní smernice, ktoré má byť dokončené do roku 2025 a v rámci ktorého sa bude podrobnejšie analyzovať smernica a jej vykonávanie.